

Rezumat

În secțiunea care prezintă rezultatele obținute de la dobândirea titlului de doctor până azi am început prin a arăta că am continuat să investighez evoluția organizatorică a Bisericii greco-catolice din Ungaria Superioară, raporturile acesteia cu statul și, nu în ultimul rând, eforturile de fortificare identitară a denominațiunii. Rămăseseră de elucidat numeroase aspecte, atât din răstimpul avut deja în vedere (prima jumătate a secolului al XVIII-lea), cât mai ales din deceniile următoare, perioadă arareori și extrem de superficial tratată de către istorici. Am pornit de fiecare dată de la documente inedite descoperite în arhive din Budapesta, Roma, Cluj-Napoca, Satu Mare și Baia Mare, pe care am căutat să le pun în valoare printr-o atentă încadrare în context și o analiză a informațiilor conținute. Miza a fost evidențierea semnificațiilor mai largi – instituționale, culturale, sociale, identitare – ale inițiativelor sau episoadelor dezvăluite de înscrisurile din epocă. Din cel dintâi segment temporal m-am oprit asupra câtorva momente puțin cunoscute din activitatea de fondator de instituții și de misionar a lui Mihail Manuel Olsavszky, episcopul unit de la Muncaci. Perioada episcopului Andrei Bacsinszky e cea de-a doua mare temă prin care am continuat să cercetez istoria diecezei greco-catolice de Muncaci și relația ierarhilor acesteia cu românii avuți în subordine. Concentrându-mă asupra acestui interval de timp, am pătruns într-o problematică în mare parte necunoscută, pentru a cărei deslușire istoricii au la îndemână o cantitate impresionantă de surse de arhivă. Mi-au atras atenția în primul rând măsurile de reorganizare a administrației bisericești în zonele meridionale ale diecezei, locuite de români. Am urmărit apoi tentativele statului și ale bisericii de integrare a comunităților locale într-un nou sistem de putere, centralizat. Dinspre ambele autorități s-au intensificat în vremea Mariei Tereza și, mai ales a lui Iosif al II-lea eforturile de creare a unui mecanism de diseminare în teritoriu a directivelor centrale. Analiza fenomenului s-a întemeiat pe un masiv și inedit material de arhivă (păstrat la Cluj-Napoca, Satu Mare și Baia Mare), alcătuit din poruncile expediate de episcopul unit clerului din protopopiate și parohii, fie pentru a le aduce la cunoștință ceea ce le cerea suveranul, fie pentru a le comunica imperativele propriului său program de guvernare. Analiza epistolelor a învederat existența unui proiect coerent de modelare a eparhiei, de transformare a ei din străfunduri cu ajutorul preoților. Planul viza metamorfozarea acesteia într-o structură omogenă prin reguli și practici, consolidată organizatoric și identitar.

A doua temă de cercetare avută în vedere a fost formarea identității confesionale a Bisericii greco-catolice din Transilvania. Am ajuns să o abordez extinzând perimetrul investigației unui fenomen ce îmi reținuse atenția când m-am concentrat pe cazul episcopiei de Muncaci. Cum literatura catehetică fusese investită cu un rol esențial în articularea unei comunități confesionale omogene, am stăruit asupra primului produs din această categorie destinat uniților din Transilvania: *Pânea pruncilor*. Am urmărit apoi cum s-a raportat Biserica greco-catolică din Transilvania la religiozitatea populară tradițională de-a lungul secolului al XVIII-lea, concluzia fiind că, în linii mari, ceea ce aflăm din documentele de epocă e că impulsurile de a reforma domeniul practicii și al pietății religioase au venit de regulă din exteriorul lumii românești din principat, fie sub formă de sugestie ori directivă, fie în urma aderării elitei clericale unite la un curent de idei european. Problema identității confesionale greco-catolice am analizat-o și printr-un studiu de caz, focalizat pe decizia unui înalt personaj bisericesc, episcopul Grigore Maior, de a ridica, pe cheltuiala sa, un lăcaș de cult în satul său natal. În fine, am urmărit, din unghiul unei istorii instituționale, cum se intersectează tendințe de reorganizare administrativă a greco-catolicilor din episcopiile de Făgăraș și Muncaci, tendințe apărute pe fondul afirmării discursului național și a pledoariilor pentru aducerea celor de același neam sub o autoritate bisericească proprie. Am evidențiat pașii făcuți pentru înființarea unei dieceze unite pentru românii din părțile nordice ale Transilvaniei și, respectiv, din sud-estul Ungariei habsburgice.

A treia direcție de investigație profilată în ultimii ani s-a concentrat pe deslușirea începuturilor organizării învățământului istoric românesc la Universitatea din Cluj. Pe baza materialului de arhivă, am reconstituit cele întâmplate în primul an de funcționare a Facultății de Litere și Filosofie, un an agitat, dominat de euforia specifică marilor construcții și de ambiția de a nu eșua. Analiza a reliefat existența unui proiect instituțional coerent și a resursele necesare (umane, de competență profesională, dar și materiale, surprinzător de generoase având în vedere împrejurările).

Secțiunea alocată planului de dezvoltare a carierei profesionale, științifice și academice prezintă în detaliu patru obiective: 1.) publicarea unei monografii despre parohiile românești aflate în componența episcopiei greco-catolice de Muncaci în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și primul deceniu al celui următor; 2.) pregătirea și publicarea cursului „Introducere în istoria premodernă a României”; 3.) întocmirea unui manual de paleografie româno-chirilică destinat familiarizării tinerilor cercetători cu categoriile de izvoare și particularitățile grafice ale

textelor păstrate în fonduri de arhivă și în biblioteci din Transilvania; 4.) parcurgerea sistematică a fondului documentar creat de Universitatea din Cluj în perioada interbelică (în special a celui produs de Facultatea de Litere și Filosofie), în vederea întocmirii unei monografii a învățământului istoric românesc de la Cluj în acel răstimp. Proiectul de carieră vizează, pe de o parte, plasarea în noi registre tematice și interpretative a direcțiilor de cercetare și didactice avute până acum în vedere, iar pe de alta, inițierea unor investigații de anvergură în care să poată fi implicați, în colective de lucru, masteranzi și, mai ales, doctoranzi.